

EMPOWERING YOUTH TOGETHER

CIRCUS4CLIMATE

Begeleidend lesmateriaal bij schoolvoorstelling.

Inleiding

Beste leerkracht,

Met veel trots nodigen wij jullie uit op onze allereerste Circus4Climate-voorstelling!

De afgelopen maanden hebben verschillende jongeren zich intensief verdiept in het thema klimaatrechtvaardigheid. De jongeren wonen in Burundi, Guinee, België en Brazilië. Braziliaanse en Guineese jongeren namen deel aan een online workshop rond klimaatverandering en inspireerden elkaar met hun activiteiten. Belgische jongeren bezochten Burundi en leerde er samen met Burundese jongeren over de link tussen kolonisatie en klimaat(on)rechtvaardigheid. En ten slotte namen dezelfde Burundese en Guineese jongeren, samen met enkele Belgische jongeren deel aan een uitdagende herfststage. Tijdens deze stage werden zij begeleid door ervaren circus- en theatermakers en experts in thema's als wereldburgerschap en klimaatrechtvaardigheid. Wij zijn verheugd dat jouw klas komt kijken naar het resultaat van deze reeks unieke ervaringen!

Om ervoor te zorgen dat de jongeren zo veel mogelijk van elkaar kunnen leren en elkaar kunnen inspireren, voorzien we een inleiding in het thema en een nabespreking die samen de voorstelling kaderen. We hopen dat deze voorstelling en het begeleidend lesmateriaal een reflectie op gang brengen voor jou en je leerlingen en dat jullie geïnspireerd raken door deze gedreven jongeren om zelf ook actie te ondernemen voor een duurzame en eerlijke wereld.

In deze bundel vind je alle informatie die nodig is om jouw klas optimaal te begeleiden in deze bijzondere ervaring.

- **Voor de voorstelling:** met dit lesmateriaal kan je 2 lessen vullen. Heb je maar 1 lesuur de tijd, selecteer dan zelf wat je leuk vindt om met je klas te doen.
- **Na de voorstelling:** neem één lesuur de tijd voor een nabespreking. Zin om zelf tot actie te komen? Super, je kan de nabespreking als basis gebruiken.

Veel plezier!

LESMATERIAAL

Om jouw klas optimaal voor te bereiden op deze ervaring vind je hier lesmateriaal dat kan dienen als inleiding en als nabespreking. Het lesmateriaal is volledig uitgewerkt maar voel je vrij om het materiaal aan te passen aan de noden of voorkennis van jouw publiek. Je kan bijvoorbeeld meer theoretische achtergrond inbouwen als jouw leerlingen dit nodig hebben of meer voorbeelden uit de eigen gemeente of stad aanhalen.

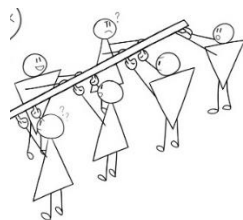
VOOR DE VOORSTELLING

Materiaal:

Stok, lat of buis (bv. een bezemsteel, bamboestok, ...) voor de eerste oefening.

Tip: zet de banken weg en plaats de stoelen in een cirkel

Tijd	Uitleg
20	<p>Inleiding: DIA 1-3</p> <p>Vertel de jongeren dat jullie naar een voorstelling gaan. De voorstelling heet "circus4climate". Vandaag duiken jullie al eens in het thema!</p> <p>Circus4Climate wordt georganiseerd door KIYO. KIYO is actief in 5 verschillende landen en ondersteunt jongeren om hun talenten te ontdekken zodat zij zich kunnen ontwikkelen tot jonge leiders die wereldwijd andere jongeren inspireren.</p> <p>Start met een spel: DIA 4</p> <p>Verdeel de groep in subgroepen van max 8 personen. Hoe groter de groep hoe moeilijker de opdracht. Elke groep heeft een stok, lat of buis nodig bv. een bezemsteel. De groep zet zich geschrinkt tegenover elkaar. Elke persoon steekt hun twee wijsvingers naar voren, handpalmen naar boven. De stok moet balanceren op de wijsvingers van alle personen in de groep. De opdracht is om de stok op de grond te leggen. Iedereen moet ten alle tijde hun 2 vingers aan/tegen de stok houden. Je zal merken dat dit moeilijker is dan het lijkt.</p> <p>Je kan voor meerdere stokken zorgen of de groepen elkaar laten afwisselen. Als je wil kan je er een competitie element insteken. Welke groep krijgt de stok als eerste beneden?</p> <p>Meer uitleg nodig? Klik op de link https://101werkvormen.nl/teambuilding/heliumstick/</p> <p>Nabespreking:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat gebeurde er? • Waarom lukte het wel/niet? • Hadden jullie een tactiek?

- Wat gebeurde er?
- Waarom lukte het wel/niet?
- Hadden jullie een tactiek?

	<p>Iedereen weet dat de stok naar beneden moet maar toch lukte dat niet meteen. Iedereen moet zich heel erg concentreren en samenwerken om de opdracht te doen slagen.</p> <p>Reflectie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zien jullie een link met klimaat? <p>We weten al heel lang dat de aarde opwarmt en dit een probleem vormt voor de manier waarop wij vandaag leven. We weten dus ook al lang dat we iets moeten veranderen, toch is het heel moeilijk om effectief voor die verandering te zorgen.</p> <p>We hebben creatieve en innovatieve oplossingen nodig. Daarnaast is het belangrijk dat iedereen aandacht blijft hebben voor het klimaat. Ook daarvoor laten we onze creativiteit de vrije loop, bijvoorbeeld met deze voorstelling.</p>
10	<p>DIA 5 Foto UN.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Welke organisatie is dit? Wat doet deze organisatie? UN: United Nations Grootste internationale organisatie Doelen: <ul style="list-style-type: none"> ○ Internationale vrede en veiligheid ○ Goede relaties tussen landen ○ Internationale samenwerking • De organisatie heeft 2 belangrijke verdragen opgesteld, welke zijn dat? <ul style="list-style-type: none"> ○ Oprichting Universeel verdrag voor de rechten van de mens. ○ Oprichting Universeel verdrag voor de rechten van het kind. ○ Hierin staan alle rechten beschreven die je hebt, enkel en alleen omdat je mensen/kind bent. Daarbij horen ook verantwoordelijkheden van individuele mensen en overheden. <p>DIA 6</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zulke lokale, nationale en internationale wetten bepalen mee hoe jij je leven kan leiden. Kan jij een voorbeeld bedenken van hoe wetten jouw leven mee bepalen? Voorbeelden: <ul style="list-style-type: none"> • Wetten bepalen hoe laat het is > In België is de wissel van het uur bij wet vastgelegd. • Wetten bepalen met wie je wel/niet mag trouwen > Eg. Homohuwelijk • Wetten bepalen vanaf wanneer en onder welke voorwaarde jij als jongere mag werken. • Wetten bepalen wat jij op school moet leren. • Wetten bepalen vanaf wanneer je seks mag hebben > 16 jaar. • Wetten bepalen ...
10	<p>DIA 7</p> <p>Nieuw mensenrecht sinds 2022: het recht op een schone, gezonde en duurzame leefomgeving. Het is ook opgenomen in het verdrag voor de rechten van het kind maar voor veel jongeren is dit geen realiteit. Wereldwijd en in België.</p>

DIA 8

Brainstorm: Plenair, per twee of in kleine groepjes. Breng alles samen aan het bord of op een grote flap.

- **Denk eens aan je eigen omgeving?** Je school, de plaats waar je woont of waar je vaak bent. Wat maakt jouw buurt wel of net niet schoon, gezond en duurzaam? Geef voorbeelden.
  - *Denk aan luchtkwaliteit, water, groene energie, groene ruimte, plaats voor voetgangers en fietsers, afval op straat, kwaliteit van woningen, geluidsoverlast, hitte, ... Probeer concrete voorbeelden te vinden.*
- Breng alles samen en maak eventueel 2 categorieën: 'Wat gaat goed?' en 'Wat gaat niet goed?'

DIA 9

Zoals je merkt heeft het recht met heel veel verschillende aspecten van ons leven te maken. Het is een veelomvattend recht en is essentieel voor het beschermen van andere mensenrechten.

Voorbeelden:

1. *Zo kan hitte het recht op gezondheid schenden, of zelfs het recht op leven als mensen daarbij overlijden. Jaarlijks sterven vele mensen aan overvloedige hitte, terwijl voldoende aanplanting van bomen en struiken ervoor kan zorgen dat het in je straat of buurt tot 10°C minder warm is bij hoge temperaturen, dat is enorm!*
2. *Wateroverlast kent hetzelfde probleem, denk aan de overstromingen die we de laatste jaren hier in België hadden. Vaak zijn dit problemen die door de mens zelf gemaakt zijn, door bv. te veel verharding waardoor het water de grond niet in kan, door het droogleggen van waterlopen of door rivieren recht te trekken waardoor die capaciteit verliezen. Dit heeft bovendien impact op onze algemene watervoorzieningen en het recht op toegang tot drinkbaar water. Maar ook op het recht op gezondheid.*

5

DIA 10 Waarom is dit recht er?

Het is een reactie op een drievoudige wereldwijde crisis:

- Verlies aan biodiversiteit (het aantal soorten planten, dieren en micro-organismen, en zelfs de daarin genetische variaties)
- Extreme vervuiling (van water, grond, lucht, ...)
- Klimaatverandering (extreme droogtes en hitte, seizoenen die veranderen, ...)

De combinatie van die crisissen heeft een grote impact op de leefbaarheid van onze planeet en omgeving, op onze levens en onze samenleving. Verandering in klimaat en wisselende biodiversiteit zijn normale processen van onze planeet. Daarnaast is onze planeet best goed in afvalstoffen weer opnemen en verwerken. Helaas gebruiken we onze planeet al lange tijd overvloedig. Daardoor raken normale processen uit balans. Wijzelf, mensen zijn dus mee verantwoordelijk voor deze drievoudige crisis.

Voor meer informatie kan je hier terecht:

- <https://www.mensenrechten.nl/themas/schone-gezonde-en-duurzame-leefomgeving>
- [YOUCA website.](#)

5	<p>DIA 11. Het risico is niet voor iedereen even groot.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat denk je dat er te zien is op deze kaart? Sinds 1880 is de temperatuur op aarde ongeveer 0,85 °C gestegen. Dat lijkt misschien niet veel, maar wetenschappers hebben berekend dat als de temperatuur op aarde meer dan 1,5 °C stijgt, dat grote gevolgen heeft voor de mens en voor onze leefomgeving (bron). • Valt er jullie iets op aan de verdeling op de kaart tussen de plaatsen waar het leefbaar blijft en die waar het gevaarlijk wordt om te wonen? De landen die meer bijdragen aan het probleem, door bijvoorbeeld veel uit te stoten en veel grondstoffen te gebruiken, voelen minder snel de gevolgen. De landen die weinig bijdragen, voelen sneller de gevolgen én hebben vaak ook minder middelen om zich te beschermen tegen die gevolgen. Vaak worden de armste mensen het eerst getroffen door klimaatrampen, want als je zonder financiële beperkingen kan kiezen waar je woont, dan is dat toch zeker niet naast een vervuilende fabriek of in overstromingsgebied. In een rechtvaardig klimaatbeleid staat “zorgen voor elkaar en onze omgeving” centraal. En daarvoor hebben we iedereen nodig!
20	<p>DIA 12. Inleiding in Artivisme</p> <p>Werk plenair, per 2 of in kleine groepjes. Als je niet plenair werkt, kan je de leerlingen vragen eerst een analyse te maken en die daarna voor te stellen aan de klas. Je kan kiezen of je de voorbeelden verdeeld of elke groep verschillende voorbeelden laat bekijken. <i>De voorbeelden zitten in de powerpoint (DIA 13-19). De links vind je in de notities. Twijfel niet om zelf voorbeelden toe te voegen of leerlingen zelf voorbeelden te laten zoeken.</i></p> <p>Toon een foto/webpagina/video en beantwoord onderstaande vragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat zie je? • Waarover gaat het? • Wat zou de boodschap kunnen zijn? • Wie zouden ze willen bereiken? • Raakt het je? Waarom wel/niet? <p>DIA 20. Artivisme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunst als vorm van protest • Artivisme is kunst die aandacht vraagt voor een maatschappelijk probleem, denk aan klimaatverandering, plastic vervuiling, ongelijkheid, ... • Het doel van dit soort kunst is de aandacht te vestigen op een grote uitdaging. Tegelijkertijd heeft kunst de kracht om ons te raken of om ons op een andere manier te doen kijken naar iets. Kunst kan ons helpen om moeilijke gesprekken te voeren of nieuwe ideeën te bedenken.

5 **DIA 21. Over Circus4Climate:**

Verschillende jongeren hebben elk apart al rond het thema gewerkt maar ontmoeten elkaar pas op 18 oktober. Vervolgens hebben ze een week lang hard gewerkt aan een voorstelling. Die gaan jullie te zien krijgen!

- [Amoukanama](#): 'connecting Europe and Africa'
  - Bestaat uit een groep jonge professionele circusartiesten. Hun doel? Focussen op constructieve communicatie over jonge mensen in Afrika en willen zo bijdragen aan het bouwen van een diverse samenleving waar mensen niet beoordeeld worden op basis van hun afkomst, hun sociale status, hun geslacht, hun huidskleur,...
- [Spring communities](#): een organisatie voor en door jongeren in Burundi. Jongeren leren er kritisch denken en ontwikkelen hun artistieke talenten. Zo zetten ze zich in voor hun buurt.
- Er doen ook Belgische jongeren mee aan dit project!

De jongeren hebben veel geleerd over het thema klimaat van experts maar vooral van elkaar. Elke jongere heeft een eigen kijk op het thema afhankelijk van de plaats waar die woont, de familie en vrienden waarmee die opgroeit, de school waar die heengaat, ...

Voor deze voorstelling gingen ze creatief aan de slag elk vanuit hun eigen realiteit en vanuit hun eigen talenten.

Begint het al te kriebelen om zelf een actie te ondernemen?

Wij zijn super benieuwd, hopelijk jullie ook!

NA DE VOORSTELLING

Bedankt om te komen kijken! Hopelijk hebben jullie ervan genoten. Hieronder vind je een lesfiche die je kan helpen bij een nabespreking. Geprikkeld om zelf tot actie te komen? Super, je kan deze lesvoorbereiding als basis gebruiken.

Tip: zet de banken weg en de stoelen in een cirkel.

Tijd	Uitleg
Min 10 – max ...	<p>DIA 24</p> <p>Wat vond je ervan? Wat heb je onthouden? Wat verbaasde je? Heeft iets je geraakt? Zou je zelf aan zo iets meedoen? Zijn er dingen die je niet begreep? Heb je vragen? ...</p>
10	<p>DIA 25 Om met de gevolgen van klimaatverandering om te gaan zijn er 2 strategieën:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klimaatadaptatie: We beschermen onszelf tegen de gevolgen van klimaat verandering die we nu al voelen. Welke gevolgen kennen jullie? <ul style="list-style-type: none"> • Bijvoorbeeld: langdurige droogte, hittegolven, extreme regenval, verandering in seizoenen, uitdrogen van de bodem, ... • We kunnen de impact van deze gevolgen op de mensen beperken door innovatieve oplossingen te bedenken en goed samen te werken. Kan je een oplossing bedenken? <ul style="list-style-type: none"> ○ Bv. Landbouwtechnieken aanpassen aan lange droogte, dijken en rivierbeddingen bouwen om ons te beschermen tegen overstromingen, windmolens, zonnepanelen, ... • Klimaatmitigatie: we passen ons gedrag aan om de opwarming van de aarde zoveel mogelijk af te remmen. <ul style="list-style-type: none"> • Om dat te doen moeten we vooral zo weinig mogelijk broeikasgassen uitstoten en niet meer grondstoffen gebruiken of afval produceren dat de aarde ons kan geven en weer kan verwerken. Denk hierbij aan Earth Overshoot day, als de hele wereld zou leven zoals de Belgen, dan zouden op 23 maart 2024 al alle natuurlijke grondstoffen voor dit jaar opgebruikt zijn. (bron) • Kan je voorbeelden bedenken? Bv. Niet meer elk jaar met vliegtuig op reis, geen nieuwe fossiele brandstoffen infrastructuur, geen vervuilende industrie, bescherming van natuurgebieden, een stikstof akkoord om minder CO2 uit te stoten, niet het hele jaar door avocado's eten, duurzame kleding, lokale producten, ... • Iedereen heeft een rol te spelen in dit verhaal. En door het nieuwe mensenrecht, het recht op een schone, gezonde en duurzame omgeving, hebben mensen meer mogelijkheden om politici of grote bedrijven ter verantwoording te roepen.

	<p>DIA 26. Een voorbeeld? Dit kan je behandelen als je tijd hebt.</p> <p>Jongeren in Montana (US) winnen een rechtzaak tegen de overheid. Zestien jongeren tussen 5 en 21 jaar klaagden de staat Montana - gelegen in het noorden van het land – aan dat die te weinig deed om hun gezondheid en toekomst te garanderen. Volgens het hof hebben jongeren het grondwettelijke recht op een gezond leefmilieu (het recht op een schone, gezonde en duurzame leefomgeving). De jongeren wonnen dan ook deze zaak!</p> <p>Meer info: https://www.vrt.be/vrtnws/nl/kijk/2023/09/14/tza-montana-klimaatzaak-arvato-60111833/ en https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/08/14/rechter-geeft-jongeren-gelijk-in-eerste-amerikaanse-klimaatzaak/ en https://www.ohchr.org/en/stories/2023/08/about-our-human-rights-us-youths-win-landmark-climate-case</p>
<p>Min 20 – Max ...</p>	<p>DIA 27. Iedereen heeft een rol te spelen in het verhaal.</p> <p>Denk na over je eigen omgeving.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat zou je graag anders zien? Waar wil je dat mensen meer op letten? • Haal inspiratie uit onderstaande voorbeelden: <ul style="list-style-type: none"> • Meer groen? Minder verkeer? Minder fabrieken? Betere huizen? Betere voeding? Minder spullen kopen? Minder vlees eten? Lokale producten kopen? Beter sorteren? Minder afval produceren? Minder dingen wegslijten, meer hergebruiken? Minder fast fashion? Minder geluidsoverlast? Meer plaats voor voetgangers en fietsers? ... • Bedenk daarna wie je wil bereiken met je boodschap. <ul style="list-style-type: none"> • Je schooldirectie, de burgemeester, andere politici, een bedrijf, je eigen generatie, een andere generatie, ... • Breng deze boodschap op een creatieve manier: <ul style="list-style-type: none"> • Bedenk een slogan, maak een tableau vivant, werk met fotoshop, maak een video, ... <p>Neem hier zo veel tijd voor als je wil en laat de leerlingen hun ideeën voorstellen aan elkaar.</p>
<p>10</p>	<p>DIA 28. Iedereen aan boord!</p> <p>Elke kleine en grote actie telt. Wat is iets wat je vanaf vandaag kan doen? Maak een belofte aan jezelf. Lees je belofte voor aan de klas.</p> <p>Een voorbeeld?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vertel aan iemand anders wat je hebt geleerd en inspireer hen om mee aan boord te springen! • ‘Spullen’ staat op nummer één in de top tien van grootste milieubelasting door de gemiddelde Nederlander. Reduce, repair, reuse, (Bron) voorbeeld actie, spullen delen met je burens/vrienden. • Informeer en inspireer anderen!

Dankwoord

Beste leerkracht

Dankjewel om tijd te nemen voor dit onderwerp en ons project Circus4Climate. Zonder jullie aanwezigheid en deelname is een project als dit natuurlijk onmogelijk.

Hieronder vind je de verschillende organisaties die het project mee mogelijk maakten:

[KIYO ngo](#)

[El Circo D'el Fuego](#)

[Spring Communities](#)

[Amoukanama vzw](#)